

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri

Anbefalings- rapport Borgerpanel om Dyrevelfærd

Hvad er et borgerpanel?

Ligesom politikere nogle gange vælger at nedsætte en ekspertkommission for at undersøge en samfundsudfordring og komme med anbefalinger til, hvordan den kan løses, kan de også vælge at bede en gruppe borgere som hverdagseksperter om at gøre det samme.

Et borgerpanel er en gruppe almindelige borgere, der samles for at lære, diskutere og give fælles anbefalinger til vigtige politiske beslutninger. Målet med borgerpaneler er at løfte synspunkter og perspektiver fra et bredt og repræsentativt udsnit af befolkningen ind i beslutningsrum, hvormed samtalen udvides forbi eksperter, politikere og interessegrupper til samfundets borgere.

Et borgerpanel har til formål at skabe bedre rammer for de politiske beslutningsprocesser og styrke den demokratiske inddragelse.

Anbefalingsrapport: Borgerpanel om Dyrevelfærd

Redaktion: Borgerpanelets redaktørgruppe assisteret af tredje parts sekretariat

Indhold og tekst: Borgerpanel om Dyrevelfærds medlemmer og Borgerpanelets tredje parts sekretariat v. We Do Democracy og Democracy x

Opdragsgiver: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Design: Essensen

Foto:

Lars Bahl. Colourbox. Styrelsen for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Side 8, 9, 10, 14, 46, 48, 51, 52: We Do Democracy. Gengivet med tilladelse fra Borgerpanelets deltagere.

Side 18, 19, 21, 31: Unsplash.

Trykt: Juli 2026

Opdragsgiver

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri

Tredje parts sekretariat

Indhold

Læsevejledning	5
1. Introduktion til Borgerpanel om Dyrevelfærd	7
2. Anbefalinger udarbejdet og skrevet af medlemmerne af Borgerpanel om Dyrevelfærd	13
1. anbefaling	20
2. anbefaling	22
3. anbefaling	24
4. anbefaling	28
5. anbefaling	30
6. anbefaling	32
7. anbefaling	34
8. anbefaling	36
3. Udtalelser fra rådgivningsgruppe og tredjepartssekretariat	39
4. Beskrivelse af processen, arbejdsmetoden og organisering	45

Læsevejledning

Kære læser

Mellem januar og april 2026 samledes 36 borgere i det nationale Borgerpanel om Dyrevelfærd for at udvikle anbefalinger til fremtidens dyrevelfærd i Danmark. Mellem hænderne har du anbefalingsrapporten, der er udarbejdet og skrevet af borgerpanelets medlemmer. Den består af otte anbefalinger til fremtidens dyrevelfærd for grise, der hver består af en overordnet anbefaling, borgerpanelets afvejning af konsekvenser ved implementering af denne og konkrete initiativer, der kan medvirke til at implementere anbefalingen.

I den politiske aftale 'Sammen om Dyrene' af 9. februar 2024 blev der taget initiativ til at nedsætte en repræsentativ gruppe af borgere, som skulle komme med anbefalinger på dyrevelfærdsområdet. Udmøntningen af aftalen er varetaget af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, der har fungeret som opdragsgiver på borgerpanelet og har forpligtet sig til at følge op på borgerpanelets anbefalinger. Borgerpanelet er igangsat med et ønske om at skabe større deltagelse og bringe flere stemmer i spil, når vi udvikler fremtidens dyrevelfærd. De 36 medlemmer er sammensat med henblik på at repræsentere Danmarks befolkning på baggrund af køn, alder og geografi. Anbefalingerne er altså et udtryk for, hvad en repræsentativ gruppe almindelige indbyggere mener om fremtidens dyrevelfærd.

Anbefalingsrapporten er skrevet både til dig, der er politiker og embedsmand, samt til dig, der er aktiv i civilsamfundet eller har dit professionelle virke i Danmarks fødevarerproduktion – og ikke mindst til dig, som er indbygger og bruger af fødevarerproduktionen i Danmark.

Denne rapport er resultatet af medlemmernes fælles samtaler over fem møder. De er blevet introduceret til den nyeste viden om dyrevelfærd, griseproduktionens tilstand og mulige udviklingsveje. De har vendt egne erfaringer og refleksioner og er nået til enighed om rapportens anbefalinger. På tværs af deres forskelligheder har de haft en alsidig samtale. På det grundlag står medlemmerne bag denne anbefalingsrapport, der giver en tydelig retning for fremtidens dyrevelfærd i den danske griseproduktion.

God læselyst!

Borgerpanelets tredjepartssekretariat

Anbefalingsrapporten består af fire dele

Vi anbefaler, at du tager dig tid til at læse hele rapporten for at få et samlet indtryk af anbefalingerne, processen og forløbet.

Del 1 Introduktion til Borgerpanel om Dyrevelfærd

Del 2 Anbefalinger udarbejdet og skrevet af medlemmerne af Borgerpanel om Dyrevelfærd

Del 3 Udtalelser fra rådgivningsgruppe og tredjepartssekretariat

Del 4 Beskrivelse af processen, arbejdsmetoden og organisering

Del 1

Introduktion til Borgerpanel om Dyrevelfærd

Kernespørgsmål og mandat

Borgerpanelets kerneopgave

Kerneopgaven er den opgave, borgerpanelet har udviklet anbefalinger med afsæt i. Opdragsgiveren har stillet borgerpanelet følgende kerneopgave:

Det er en politisk ambition at styrke dyrevelfærden. Danmark er verdens største producent af grisekød målt per indbygger, og griseproduktionen er en central søjle i det danske fødevarerhverv samt udgør en traditionsrig del af den danske madkultur. Bedre dyrevelfærd i fremtidens griseproduktion skal findes i en balancegang i vores samfund mellem land og by, mellem forbrugernes forventninger og producenterens vilkår i et globalt marked og mellem økonomisk bæredygtighed og etisk ansvar.

Vi har brug for din hjælp til at forestille os en fremtid for dansk griseproduktion, der forener ansvar for dyrevelfærd med forventninger til pris og produktion af grise.

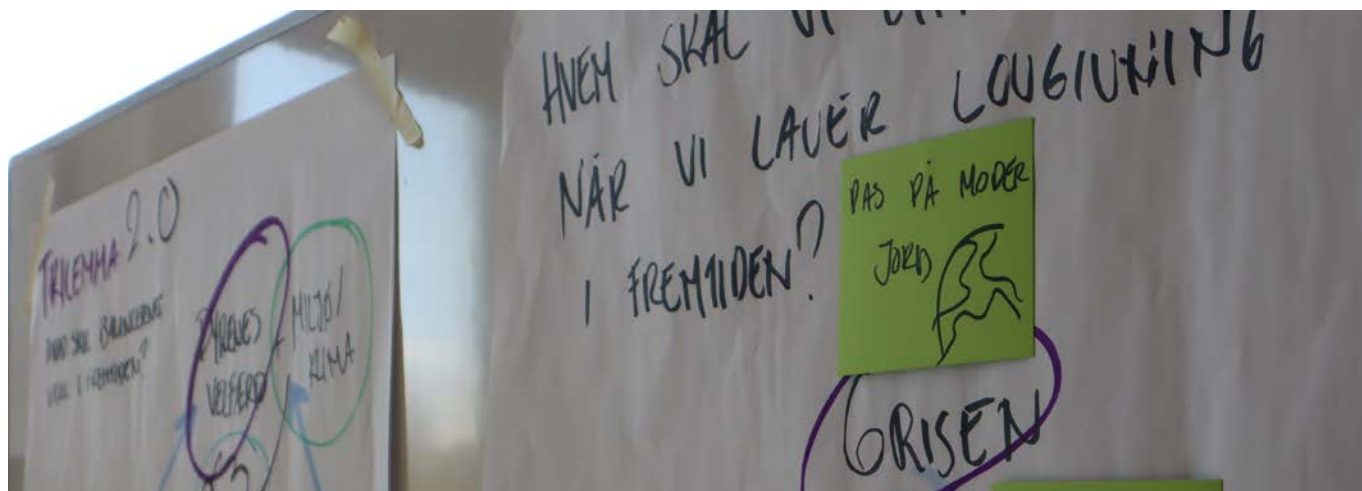
Borgerpanelets mandat

Det er Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, der i samråd med tredjepartssekretariatet har fastlagt kerneopgaven, som borgerpanelet skal svare på. Men ministeriet har ikke haft indflydelse på, hvordan borgerpanelet er blevet gennemført under processen, hvilken viden medlemmerne har fået præsenteret, eller udformningen af anbefalingerne – i overensstemmelse med OECD's principper for deliberative processer.

Borgerpanelets mandat er den forpligtigelse, som Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri har indgået i forbindelse med borgerpanelet.

Det er med andre ord det, som ministeriet har lovet, at de vil gøre med anbefalingerne, uanset hvordan de ender med at se ud. Borgerpanelet har arbejdet med afsæt i følgende aftale med opdragsgiver.

Politisk mandat

- Opdragsgiver giver borgerpanelet mandat til at udarbejde uvildige anbefalinger, som kan anvendes politisk, indenfor det valgte tema om dyrevelfærd.
- Opdragsgiver vil støtte op om borgerpanelets arbejde og udvise respekt for medlemmernes anbefalinger – uanset andre politiske dagsordener og strategier.
- Opdragsgiver forpligter sig til at behandle anbefalingerne i ministeriet, herunder sørge for, at de bliver drøftet blandt aftalepartierne, samt at de er tilgængelige for relevante udvalg og Folketinget.
- Opdragsgiver forpligter sig til at give en status til borgerne i løbet af 6 måneder efter anbefalingernes aflevering, som omfatter en opfølgning med resultaterne af det Dyreetiske Råds vurderinger, faglige kvalificeringer fra Styrelsen for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, samt status på, hvordan anbefalingerne er blevet drøftet blandt aftalekredsen eller anvendt politisk, i det omfang opdragsgiver har kendskab hertil. Inden for 24 måneder (forventeligt 2028) udarbejdes endnu en opfølgning på, hvordan anbefalingerne er blevet anvendt politisk, i det omfang opdragsgiver har kendskab til det.
- Medlemmerne af borgerpanelet har til opgave at arbejde inden for rammen af borgerpanelets kerneopgave og søge anbefalinger, der rummer bredden af medlemmernes holdninger.
- Medlemmerne kan gøre brug af minoritetsudtalelse.
- Opdragsgiver er ikke forpligtet til politisk at følge eller vedtage borgerpanelets anbefalinger.

Procesmandat

- Opdragsgiver forpligter sig til OECD's principper for deliberative processer og giver tredjepartssekretariatet mandat til at designe og gennemføre borgerpanelet i overensstemmelse hermed. Herunder gennemføre en uvildig evaluering af borgerpanelets fulde forløb, som følger OECD's anvisninger hertil.
- Opdragsgiver sikrer, at borgerpanelet etableres som et repræsentativt borgerorgan, der uvildigt kan udforske og granske borgerpanelets kerneopgave.
- Opdragsgiver sikrer armslængde ved tilknytning af et uafhængigt tredjepartssekretariat, der gennemfører borgerpanelet – inden for rammerne af kerneopgaven og mandatet.
- Opdragsgiver overlader det til tredjepartssekretariatet i samarbejde med en uafhængig faglig rådgivergruppe at udpege eksperter, indlægsholdere og sikre, at borgerpanelet frit kan arbejde i dybden, indhente viden og sætte egen dagsorden inden for rammen af borgerpanelets kerneopgave. Den faglige rådgivergruppe skal bidrage til borgerpanelets opgaveløsning.
- Tredjepartssekretariatets uafhængighed er sikret ved en indgået tredjepartsaftale, der sikrer armslængde i gennemførelsen.
- Opdragsgiver sikrer, at borgerpanelets endelige anbefalinger vil blive overdraget uredigeret til brug for den videre politiske proces.
- Opdragsgiver bidrager aktivt til udarbejdelse af en opfølgningsplan i samarbejde med tredjepartssekretariatet og folketingsunderudvalg.

Borgerpanelets medlemmer og sammensætning

Borgerpanelets medlemmer og sammensætning

10.012 borgere i Danmark over 18 år modtog i oktober 2025 en invitation gennem Digital Post til at deltage i Borgerpanel om Dyrevelfærd, og 491 borgere tilmeldte sig, svarende til 4,9 % af de adspurgte. Heraf blev der udtrukket 36 medlemmer til borgerpanelet, hvis profiler afspejler fordelingen af Danmarks borgere på alder, køn og geografi. Dette kalder man en stratificeret lodtrækning. Alle de udtrukne borgere blev derefter kontaktede via telefon, hvor de blev informeret om opgaven, processen og metoden, og deres data blev valideret.

Ligesom i mange andre frivillige processer regner man med et frafald undervejs i et borgerpanel. Det har der også været i Borgerpanel om Dyrevelfærd. Vi startede med 36 medlemmer og endte med 31 medlemmer, målt på, om man har deltaget i tre eller flere samlinger. Når der sker et frafald, påvirker det medlemmernes samlede repræsentativitet, hvorfor man må tage det til revision.

Der er sket mindre forskydninger inden for alle tre kriterier. I kategorien køn er der sket et mindre frafald af kvinder. I kategorien alder, har vi set et frafald i alle aldersgrupper, hvilket resulterer i en lille overrepræsentation af gruppen '18-34 årige'. Hvad angår geografi, er der sket et frafald blandt medlemmer fra Hovedstaden og Midtjylland. For Midtjylland betyder det, at andelen bedre afspejler midtjydsk andel i Danmarks befolkning, end ved borgerpanelets start. Frafaldet har haft samme effekt for repræsentation af Syddanmark. Forskydningerne er imidlertid ikke markante og har derfor ikke haft en væsentlig betydning for borgerpanelets tilstræbte repræsentativitet.

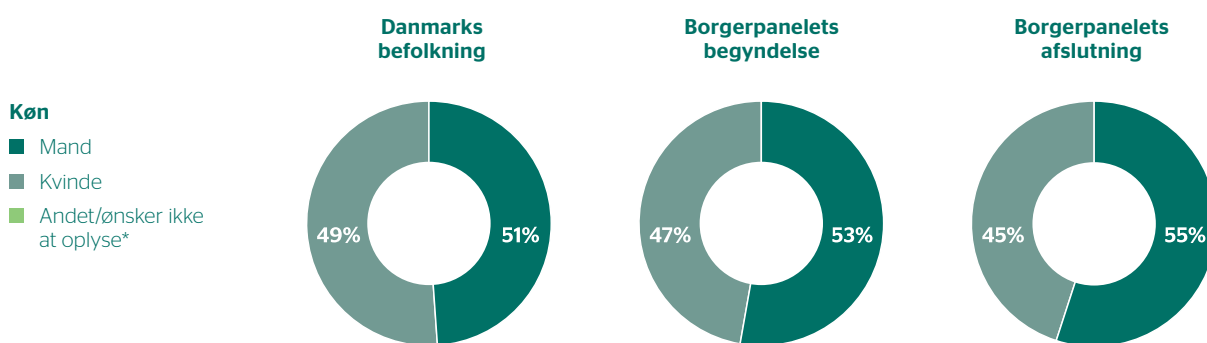
Repræsentativ lodtrækning

Når medlemmerne til et borgerpanel skal findes, gør vi dette gennem en stratificeret lodtrækning med henblik på at samle en gruppe borgere, der i deres sammensætning spejler populationen målt på sociodemografiske kriterier.

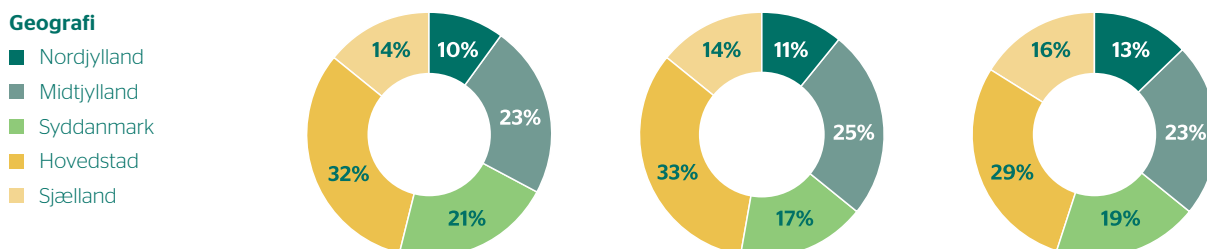
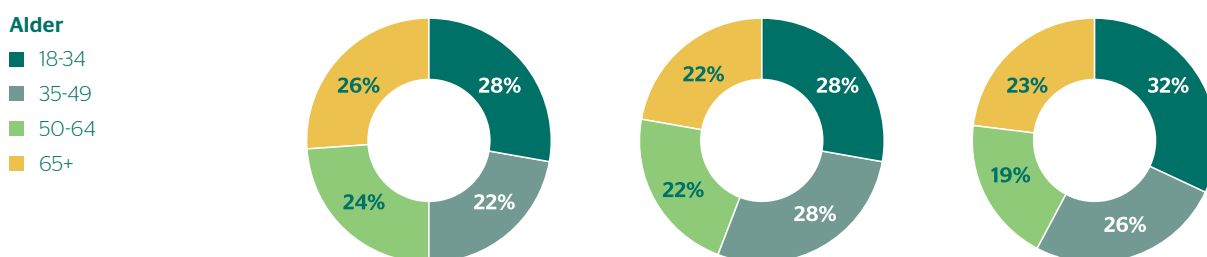
Målet er at samle en gruppe med diverse livserfaringer, oplevelser og perspektiver, som samtidig repræsenterer landets borgere. Lavpraktisk betyder det, at der er det samme antal pladser til fx unge eller personer fra Nordjylland som den andel af befolkningen, som hører til denne gruppe – altså er borgerpanelets medlemmer en spejling af Danmarks borgere.

Danmarks reelle befolkningssammensætning

Figurerne herunder viser Danmarks reelle befolkningssammensætning målt på de udvalgte sociodemografiske kriterier i sammenligning med sammensætningen af de oprindelige 36 medlemmer af borgerpanelet og sammensætningen af de 31 medlemmer, der var aktive hele vejen igennem forløbet.

* Der var ikke nogen, som valgte kategorien "Andet/ønsker ikke at oplyse".

Del 2

Anbefalinger udarbejdet og skrevet af medlemmerne af Borgerpanel om Dyrevelfærd

25 af borgerpanelets medlemmer ved sidste samling.

Indledning fra Borgerpanelets medlemmer

Vi kan ikke fortsætte den type griseproduktion, som vi har i Danmark. Det viste det seneste folketingsvalg i 2026 med al tydelighed. Vi har brug for forandring og et fornyet syn på landets dyrevelfærd og landbrug. Den danske befolkning har fået øget fokus på grisenes vilkår efter flere afslørende dokumentarprogrammer, herunder TV 2's "Hvem passer på grisene?" fra efteråret 2025. Dette ses også i danskernes debatter i hverdagen med familie, venner og kolleger samt en øget opmærksomhed om dyrenes velfærd i pressen.

Vores rapport indeholder anbefalinger om et højtaktuelt emne, som vi ikke kan sidde overhørig i Danmark som et rigt velfærdssamfund, som ønsker at være et foregangsland. Vi kommer med anbefalinger til, hvordan vi som samfund sammen kan komme videre herfra.

Vi er en gruppe almindelige borgere på tværs af hele Danmark. Vi repræsenterer børn og forældre, førtidspensionister og pensionister, ansatte i den offentlige og den private sektor, By-, Land- og Vandkantsdanmark. Tilsammen afspejler vi den danske befolkning på baggrund af alder, geografi, køn og de liv, vi har levet. Vi har forskellige baggrunde, erfaringer og politiske holdninger, og netop det har været vores styrke i borgerpanelet. I denne rapport får I en repræsentativ gruppe danskeres samlede anbefalinger til, hvordan fremtiden for dansk griseproduktion bør se ud med ansvar for dyrevelfærd, forbrugernes forventninger og erhvervets konkurrenceevne.

Ingen af os har haft særlige forudsætninger, men i vores arbejde med denne anbefalingsrapport i perioden januar til maj 2026 er vi blevet klogere – både på grisen og på hinanden. Vi har undervejs

hørt fra eksperter, hørt fra interessenter, stillet spørgsmål til hinanden, er blevet udfordret på vores perspektiver og har ikke mindst lyttet til hinanden. Det har givet os en tro på, at de gode beslutninger bor i os alle.

Det er med afsæt i den demokratiske proces og et oplyst grundlag, at vi står som samlet afsender for denne anbefalingsrapport. Den indeholder visioner for fremtidens dyrevelfærd, forklaringer på problemerne, vi oplever i dag, opmærksomhed på balancegangen mellem produktion, forbruger og dyrevelfærd, samt otte overordnede anbefalinger og 33 forslag til konkrete initiativer.

Rapporten er skrevet til jer politikere – og til vores medborgere, landmænd, de små og store produktioner – som en fælles vision for, hvordan vi kan være fælles om fremtidens dyrevelfærd. Der bor mange drømme, debatter og kompromisser i de anbefalinger, vi har skrevet. Vi håber derfor, at I vil bruge denne anbefalingsrapport aktivt i jeres politiske arbejde – særligt lige nu hvor der er folkelig opbakning og momentum for at handle.

Opbakning til initiativer

100%

Efter Borgerpanelets sidste samling, har medlemmerne hver især afgivet en stemme, hvor de tilkendegiver hvorvidt de står bag hvert af de 33 initiativer vi foreslår.

Ved hvert initiativ fremgår en procentdel, der peger på, hvor stor en andel af Borgerpanelet der står bag initiativet.

Vores vision for fremtidens dyrevelfærd

Vi drømmer om et griseliv, vi igen kan være stolte af. Et liv, hvor dyrevelfærd og høj kvalitet er i centrum for alle parter. Samfundsdebatten har vist os, at Danmark er parat til en forandring med stor folkelig opbakning til ændringer.

Vi drømmer om en fremtid, hvor grisens stemme og rettigheder tilgodeses, og hvor grise lever et langt mere naturligt liv. Hvor de har plads til at leve værdige liv i alle livets faser. Hvor de har mulighed for at udfolde naturlig adfærd, og hvor aktivering er indtænkt. Hvor foder ikke vælges ud fra ernæringshastighed, men grisens velvære. Hvor der er bedre forhold, så der ikke forekommer forebyggelige sygdomme blandt grisene. Hvor der er plads til søerne med både redebygningsmateriale og rodemateriale. Hvor soens biologi er rammen for avlen. Hvor god og naturlig trivsel for grisene gør halekupering og antibiotikabrug unødvendigt. Og hvor grisehold ikke er en belastning for vores natur, miljø og drikkevand, men en gevinst for livet på landet.

Vi drømmer om en fremtid, hvor vi i højere grad prioriterer vores nationale behov frem for stor-driftseksport til udlandet. Hvor grisehold prioriterer grisevelfærd og bæredygtighed. Vi vil gerne forsyne hjemmemarkedet med godt grisekød fra grise, som har levet under gode forhold.

Det kræver en omstilling af erhvervet, hvor vi flytter os væk fra et ensidigt fokus på eksport af grise. Vi skal i fremtiden holde markant færre gri-

se, som har det mærkbart bedre. Vores målsætning er ikke at eksportere konventionelt grisekød, men at eksportere grisekød fra velfærdsgrise.

Vi skal frem mod en "ny normal" for al griseproduktion – konventionel såvel som økologisk – hvor vi passer på vores grise og naturen. Så dansk griseproduktion i en 2.0-version bliver noget, vi som samfund kan være stolte af. Hvor vi samtidig går væk fra industrielle udtryk som "produktion" og forholder os til grise som levende væsener i moderne grisehold, som vi mennesker tager ansvar for. Det har vi derfor også gjort i vores anbefalinger, hvor vi kalder det griseproduktion, når vi taler om nutiden, og grisehold, når det drejer sig om fremtiden.

Vi drømmer derfor om en fremtid, hvor det grisekød, vi spiser i Danmark, har fokus på høj kvalitet. Vi skal være bevidste om det liv, der ligger bag ved den mad, vi spiser.

Vi tror på, at forandring i stor skala kræver opbakning fra alle involverede parter. Erhvervet skal understøttes i omlægningen mod en bedre og mere bæredygtig produktion.

Danmark skal i fremtiden være foregangsland og eksportere viden og innovation med god dyrevelfærd for øje.

Vi drømmer om, at vi som forbrugere får nemmere ved at træffe oplyste valg, når vi skal handle

ind. Vi må ikke efterlade forbrugeren alene med ansvaret ved køledisken, men som samfund tage det fælles ansvar og sikre, at vi som forbrugere bliver bedre i stand til at vælge produkter med fokus på høj dyrevelfærd.

Vi tror på, at hvis vores vision for fremtidens dyrevelfærd og forbrugernes adfærd skal lykkes, skal vi gå til det som en social og samfundsmæssig opgave, hvor vi alle sammen er klar over vores medansvar og hjælper hinanden med opgaven.

I den kerneopgave, vi er blevet stillet, er vi blevet bedt om at forestille os en fremtid for dansk griseproduktion, der forener ansvar for dyrevelfærd med forventninger til pris og produktion af grise.

Vi anerkender sammenhængene mellem pris, produktion og velfærd som et trilemma. Men vi er optaget af en balance i fremtidens grisehold, hvor dyrenes velfærd prioriteres over forventninger til produktion og pris, og hvor hensynet til natur og miljø udgør en ny afgørende faktor, der er omdrejningspunkt for alle led i trilemmaet.

Modellen nedenfor viser borgerpanelets vision for balancen i fremtidens grisehold.

Balancen i fremtidens grisehold

Hvor dyrernes velfærd prioriteres højest, og hvor naturen indgår som en central forudsætning for alle tre hjørner i trilemmaet.

Vores forståelse af problemet i dag

Griseproduktionen i dag er præget af stor effektivisering af produktionen frem for grisens velfærd. Det giver flere uheldige konsekvenser; grisenes velfærd er voldsomt udfordret, miljøet lider under den intensive udnyttelse (livet i fjordene og havet), samt udfordringer med pesticider og nitrat i grundvandet.

Grisen i dag er ikke et dyr, men er reduceret til en produktionsenhed. Der er stigende utilfredshed med de vilkår, dyrene lever under. Vi oplever, at der ikke er tilstrækkelige konsekvenser, når dyrene ikke behandles ordentligt.

Vi er bekymrede for konsekvenserne af produktionsformen for det danske miljø. Erhvervet er i dag ikke underlagt princippet "forureneren betaler", og eksternaliteter ved produktionen forvolder skade på omgivelserne uden konsekvens. Det tynger den generelle retfærdighedsopfattelse for danskerne.

Erhvervet er skruet sådan sammen, at der ikke er incitamenter til at drive griseproduktion på en anden måde eller at innovere på andet end effektivisering. Det er samtidig svært at få forbrugerne til at købe andet end konventionelt kød på grund af pris og tilgængelighed.

Vi er bekymret for tilsynet og kontrollen med griseproduktionen i dag. Eksempler fra rapporter og udsagn fra forskere peger på, at kontrollen i dag ikke effektivt sikrer efterlevelse af gældende regler, ligesom frivillighed er gældende praksis for forandring. Vi synes, det er et problem, at det er svært at agere ansvarligt som forbrugere, da der mangler en obligatorisk mærkningsordning. Vi mener dog ikke, at ansvaret for at løfte dyrevelfærd for grise bør ligge ensidigt hos forbrugeren.

Vi ser den høje dødelighed blandt grise, den høje andel af halekuperinger, for lidt plads til at udfolde sig og det store forbrug af antibiotika som uacceptable symptomer på, at vi ikke har taget hånd om at løse det egentlige problem, nemlig at tage afsæt i grisenes velfærd i produktion.

Vores værdier for fremtidens dyrevelfærd

Værdighed

Vi skal anerkende dyr som levende, tænkende væsner, og det skal afspejles i de etiske retningslinjer, der er for dyrehold.

Omsorg og etisk samvittighed

Vi vil gerne kunne vise omsorg og handle etisk. Det er en fælles opgave at sikre, at vi træffer bevidste valg, når vi handler, og vi skal kunne spise med god samvittighed.

Stolthed

Dansk fødevareproduktion skal være ensbetydende med bæredygtighed, høj dyrevelfærd og innovative løsninger. Vi vil have et nyt niveau for grisehold i Danmark, som vi igen kan være stolte af.

Gentænkning

Danmark skal være et foregangsland i verden for innovative løsninger med høj dyrevelfærd. Det kræver, at vi gentænker måden, vi holder grise, for at kunne sikre gode griseliv, gode liv på landet og gode forhold for dem, der arbejder i produktionen.

Bæredygtighed

Danmark skal have en bæredygtig produktion, der ikke udpiner jorden eller ødelægger vores fjorde og maritime miljø. Hvor vi ikke unødigt belaster miljøet og vi kan tage et økonomisk ansvar, der ikke længere går på kompromis med dyrevelfærd.

1. ANBEFALING

Grisens ret til et naturligt liv

Grisens velfærd skal prioriteres og sættes i første række for griseholds indretning. I dag lider mange grise under mistrivsel og stress. Grise er sociale og kloge væsener med egen bevidsthed og skal behandles derefter.

Vi anbefaler et markant løft i kravene for grisens forhold, der efterlever grisens naturlige livsmønstre. Vi skal indrette et erhverv, der prioriterer grisens mentale velfærd og giver grisen mulighed for naturlig udfoldelse. En produktion, der giver grisen egne rettigheder. Vi skal lovgive efter positiv dyrevelfærd, hvor dyrenes mentale tilstand og naturlige adfærd er i hovedsædet. Den naturlige gris er et flokdyr, der lever udendørs, og det skal vi forsøge at implementere i produktionen.

Vi skal have et opgør med fikserede super-søer og opnå færre, men stærkere pattegrise. Antallet af pattegrise skal matche antallet af patter, soen har. Og pattegrisene skal fravænnest tidligst seks uger fra fødslen. Dette vil også have en positiv effekt på mængden af antibiotika, der bruges i landbruget.

Vores afvejning af konsekvenser

Resultatet kan være, at en stor del af produktionen flytter til udlandet, men den produktion, vi har tilbage i Danmark, vil være med høj dyrevelfærd og høj kvalitet. Det er en konsekvens, som kan accepteres, hvis der skal sikres rimelig dyrevelfærd.

Initiativ 1

Opstil kvalitetsmål for avl

100%

En ekspertgruppe skal opstille kvalitetsmål for avl, som skal efterleves af alle producenter. De store kuld af pattegrise giver mindre og svagere pattegrise, samtidig med at soen ikke har patter nok og derved ikke kan give hver pattegris sin egen pat, som ellers er tiltænkt fra naturens side. Kvalitetsmålene skal indrettes, så man følger naturens gang for, hvornår pattegrisene kan fravænnest.

Den korte "fravænning" på 3-4 uger giver øget sygdom og øger brugen af antibiotika, som samlet resulterer i stor dødelighed hos pattegrise. Pattegrisene skal blive ved soen i længere tid, og derved minimeres sygdom og dødelighed. Det ville sikre, at pattegrisenes maver er klar til fast føde. Man kunne skabe incitamenter for forandringen ved at øge prisen på antibiotika, således at det indirekte belønnes ikke at bruge det.

Vi mener, at kvalitetsmålene bør være opstillet og blive efterlevet inden for to år for at give tid til implementering.

Initiativ 2

Soen skal beskyttes

100%

Det skal bestemmes politisk, at soen skal have bedre forhold – både ift. hvornår de insemineres, deres liv under drægtighed og efter fødslen. Dyrene skal være ældre, inden de insemineres, og derfor skal man vente to år inden første insemination. Dette fordi soen ifølge ekspertudtalelser først er fysisk klar ved toårsalderen. Vi anbefaler en farestald på min. 9 m², hvor søerne skal være i løsdrift. Stalden skal indeholde redebygningsmaterialer til soen og må aldrig indebære fiksering.

Vi anbefaler, at soen flyttes fra farestalden, når pattegrisene når en alder på seks uger, hvilket har flere afledte positive effekter både for soen og for pattegrisene. Eksempelvis vil pattegrisene opleve mindre stress og have en mere naturlig overgang til fast føde, og soen vil blive fri for bidemærker og overbelastning.

Dette skal være indfaset inden for ti år.

Initiativ 4

Stop halekupering

97%

Halekupering er allerede ulovligt, men tillades under særlige omstændigheder. Dette indebærer, at vi i dag fortsat halekuperer 95 % af pattegrisene. Det er et tydeligt tegn på, at loven og de nuværende forhold ikke er tilstrækkelige.

Det skal være forbi med halekupering i Danmark. Ved at indføre mere plads i staldene og reducere antallet af pattegrise vil halekupering minimeres, da halebid opstår under de nuværende forhold, som stresser grisene. Hvis halekupering er nødvendigt, skal det foregå under bedøvelse og må kun udføres af dyrlæger.

Eftersom halekupering allerede er ulovligt, forventer vi, at dette initiativ kan indføres straks, dog med forståelse for, at større stalde og færre pattegrise vil tage længere tid at indføre jf. initiativ 1.

Initiativ 3

Adgang til protein og fibre

100%

I dag er der problemer med, at grisefoder har for højt proteinindhold og mangel på fibre. Grise skal have bedre og sundere foder. I stalden skal der være fri adgang til eksempelvis hø og grovfoder, som giver dem muligheden for at rode efter mad.

Initiativet kan implementeres umiddelbart og senest inden for fem år.

Initiativ 5

Retten til en værdig død

94%

Retten til et værdigt liv hænger sammen med retten til en værdig død. Det er derfor vigtigt, at man under transport til slagtning og under slagtning gør alt, hvad man kan, for at minimere stress, angst og smerte. Vi foreslår, at alle grise produceret i Danmark også skal slagtes i Danmark, så man kan sikre, at regler om død inden afblødning osv. overholdes. Vi foreslår, at alle grise produceret i Danmark har en maksimal transporttid til slagteri på fire timer og meget gerne kortere.

Det skal derudover være ulovligt at transportere grise ud af landet til slagtning. Vi foreslår, at der forskes mere i, hvornår dyrene mister bevidstheden ved afgang, og forsøger at optimere på dette. Det ville kraftigt reducere stress, angst og lidelse, hvis grisen aflives inden transport og slagtning. Lige nu er det ikke attraktivt at foretage slagtning inden transport, da det er økonomisk meget dyrt og praktisk besværligt. Man bør arbejde på at gøre det lettere at gøre dette og på sigt gøre dette til standard praksis. Initiativet bør indføres inden for fem år.

2. ANBEFALING

Mere plads til grise

I dag har en gris i den konventionelle griseproduktion på op til 110 kg. ca. 0,65 m². Det er bare ikke nok. Den trange plads hos grisene giver udfordringer, da det forstyrrer deres naturlige adfærd og derved giver øget stress, slåskampe og halebid. Vi mener, at grise skal have ordentlige forhold – og det kræver nye regler for grisens rammer i produktionen.

Økologiske grise har ca. 1,3 m² indendørs samt adgang til ca. 2,4 m² udendørs pr. gris og mulighed for naturlig udfoldelse. Vi ønsker at hæve minimumskrav, så alle grisehold i Danmark skal leve op til det niveau, og at grise skal have bundstrøelse, legematerialer, rodematerialer og grovfoder.

Vores afvejning af konsekvenser

Mange stalde er bygget til høj produktivitet og med begrænset plads. De regler, vi anbefaler, stiller andre krav, som vil kræve ombygning af eksisterende stalde, alternativt færre grise pr. bås, hvilket vi som samfund skal understøtte.

Det vil skabe økonomisk pres på branchen og kræve dyre investeringer både i bygninger og i ny foder. Det vil få økonomiske konsekvenser for landmænd, der har investeret i stalde, som ikke kan bruges efter denne omlægning. Derfor skal vi som samfund hjælpe landmændene på vej økonomisk og acceptere, at omlægningen tager tid.

Vi forventer, at størrelsen på det danske griseerhverv reduceres. Det kan vi som forbrugere godt leve med.

Nye og mere ambitiøse standarder vil gøre grisekød dyrere, fordi der produceres færre grise og stilles højere krav til plads og dyrevelfærd. Det mener vi, at vi som danskere godt kan leve med, med den opmærksomhed, at det kan gøre det sværere for nogle borgere at købe kød. Nogle danskere vil have begrænset mulighed for at købe grisekød efter prisstigning. Det mener vi, at vi har et ansvar for at afhjælpe.

Initiativ 1

Mere indendørs og udendørs plads

100%

Lav lovgivning, der giver alle grise bedre plads. Der skal være et minimumskrav på 1,3 m² indendørsareal samt adgang til 2,4 m² udendørs for alle grise. Samtidig skal staldene indrettes anderledes, så færre pattegrise sidder fast i bunden/tremmer.

For at fremme omlægning kunne man omdanne landbrugsstøtten til at være relativ til kvadratmeter pr. gris. Vi anbefaler, at ombygningen sker gradvist inden 2040, med det formål, at der kommer markant mere tilgængelig plads pr. dyr. For nybygning af stalde skal ovenstående regler indføres pr. dags dato.

Udearealet indrettes jf. anbefalingerne for indretning af udearealer til økologisk gris, herunder et område med betongulv og skyggefaciliteter. Vi opfordrer til, at man rådgiver sig med uafhængige forskere og eksperter inden for området ifm. udarbejdelse af lovgivning.

Initiativ 2

Giv plads til naturlig adfærd

100%

Lovgivning skal sikre, at alle grise lever i rammer, der giver dem mulighed for naturlig udfoldelse. Stalde skal indrettes til forskellige behov og brugbare aktiviteter set fra grisens perspektiv. Det betyder, at stalde etableres som løsdriftssystemer og zoneinddeles, så der er sovearealer, besørger arealer, arealer til spisning og til naturlig udfoldelse. Zoneinddelingen vil give mulighed for at fastholde sociale grupper. Samtidig skal udendørsarealer have skyggefaciliteter og give grisene mulighed for at være sociale. Grisen skal have daglig adgang til grovfoder og rodematerialer.

Det er Folketinget og Fødevareministeriet, der er ansvarlige for at opdatere lovkrav om plads, aktivering og grovfoder og indføre overgangsordninger og støttepuljer for at hjælpe forandringen på vej. Disse opdateringer af lovkrav bør ske hurtigst muligt og inkompatible stalde skal udfases over 15 år.

Initiativ 3

Skab rammer for et aktivt og sundt griseliv

97%

Der skal være lovkrav om daglig adgang til rode- og beskæftigelsesmateriale. Der skal være faste og højere lovkrav om rodemateriale, der kan manipuleres og ødelægges af grise.

Forskning viser, at 300 gram halm tilgængeligt pr. gris i døgnet er passende. Indfør foderbræt med udfordring. Indfør krav og tilskud til foderløsninger, der stimulerer søgeadfærd (fx slow-feeding, spredt fodring, foderautomater med aktivering).

Politikerne skal sikre lovkravet, og forskningen skal tilbyde rådgivning og udvikle gode og praktisk anvendelige løsninger. Grisene skal have gode aktivitetsmuligheder og mulighed for at rode med trynen.

Vi forestiller os, at disse lovkrav skal være implementeret hurtigst muligt og maksimalt inden for to år.

3. ANBEFALING

Entydig lovgivning og styrket kontrol

Den nuværende lovgivning og regler på området tilgodeser ikke grisen. Der er allerede lovgivet om dyrene, men vi ser mange eksempler på, at det ikke bliver overholdt. Lovgivningen for griseproduktionen er for uklar, og der er ikke tilstrækkelige konsekvenser, hvis loven overtrædes. Eksempelvis er halekupering ulovligt, men 95 % af grisebestanden får klippet halen grundet "særlige" forhold. Derfor anbefaler vi konkret og entydig lovgivning uden rum for fortolkning, der stiller krav og sikrer større trivsel for grisen samt sikrer, at naturlig adfærd er mulig.

Vi tror ikke på, at frivillighed kan bære denne transformation. Derfor er styrket kontrol nødvendig, og overtrædelser af loven skal konsekvent sanktioneres. Det er vigtigt, at vi ikke kun i vores lovgivning, men også i vores kontrol har fokus på grisens trivsel.

Derudover mener vi, at det er nødvendigt at sikre, at grisen bliver repræsenteret og hørt. Kun sådan får vi et erhverv, vi som samfund, forbrugere og landmænd kan være stolte af og stå inde for.

Vores afvejning af konsekvenser

Det vil øge ministeriets ressourceforbrug at skærpe lovgivningen og styrke kontrollen. Det vil også betyde ændringer i arbejdsgange og ressourcer til oprettelse af nye instanser. Vi mener dog, at dette er nødvendigt for at kunne sikre ordentlige forhold for grise. Ressourceforbruget vil være størst i overgangsperioden, men vil derefter gradvist kunne nedbringes, i takt med at landbruget lever op til de nye krav og kontrollerne ikke finder kritisable forhold.

De nye regler vil også betyde ændringer for den enkelte landmands vilkår, herunder økonomi, omlægning og tilvænning til nye arbejdsgange.

Vi mener, det er nødvendigt at indføre ændringer, da den nuværende lovgivning ikke er tydelig nok og der er for mange eksempler på kritisable forhold for grisene.

Initiativ 1

Sikre, at danske bekendtgørelser stemmer overens med EU-direktiver

100%

Danske bekendtgørelser skal stemme overens med EU-direktiverne. På nuværende tidspunkt er der rum til fortolkning i de danske bekendtgørelser. Vi mener derfor, at samtlige bekendtgørelser, som omhandler grise, skal gennemgås og justeres, hvor de er for uklare og/eller afviger fra EU-direktiverne.

Bekendtgørelserne skal gennemgås og opdateres inden for et år.

Initiativ 2

Indfør bedre temperaturkontrol af transporter

100%

Under transport af levende grise er de nuværende myndighedsregler ikke tilstrækkelige, da temperaturmålerne kan sidde på/i væggen og derfor er for langt væk fra grisene.

Temperaturmålerne skal fremover placeres tættere på grisene, så målingerne bliver så præcise som muligt. Derudover skal temperaturmålinger indføres for alle transporter uanset transportlængde.

Dette skal indføres inden for et år. Dog skal myndighederne gennemgå deres vejledninger inden for et år, så transportørerne har mulighed for at ændre indretningen i ordentlig tid.

Initiativ 3

Indfør klageadgang for dyrevelfærdsorganisationer

97%

Vi mener, at vi skal lade os inspirere fra miljøområdet og indføre en klageadgang for dyrevelfærdsorganisationer, så de også kan sikre, at grisens stemme bliver hørt. Det skal være muligt for dyrevelfærdsorganisationer at klage til ministeriet samt bringe sager til ombudspersonen.

Dette skal indføres inden for maks. et år.

Initiativ 4

Indfør markante bøder og sanktioner

97%

Regelmæssige kontroller fra myndighederne skal altid resultere i enten bøde eller sanktionering ved lovbrud. Gentagne lovbrud skal resultere i fratagelse af retten til at holde dyr. Bøderne og sanktionerne skal være hårdere, end de er i dag. Det kræver øgede dyrlægekontroller til at understøtte myndighedernes arbejde og tilsyn.

Gennem entydig og klar lovgivning bliver det nemmere for myndighederne at gennemføre kontrollerne samt for landmændene at sikre, at de lever op til kravene i lovgivningen.

Initiativet skal iværksættes inden for maks. et år.

Initiativ 5

Indfør kontrol af levende grise ved ankomst til sluttald

97%

Ved eksport af levende grise skal der fremover indføres kontrol, når de ankommer til sluttalden – altså den stald, hvor de skal bo. Det er ikke nok at have kontrol ved samlestaldene, da grisene bliver transporteret over lange afstande og i lange tidsperioder efter denne kontrol. Derfor skal de fremover også kontrolleres ved den endelige ankomst.

Dette skal indføres på EU-niveau og kræver derfor, at EU inddrages. Dette skal indføres inden for fem år.

Initiativ 7

Indfør Grisens Ombudsperson

94%

I den nuværende lovgivning har grisen ikke en stemme. Vi anbefaler derfor, at der oprettes en ombudsperson for grisen. Denne ombudsperson skal varetage grisens interesser og arbejde for bedre dyrevelfærd samt sikre overholdelse af gældende regler og love, både EU's og danske.

Politikerne skal indføre ombudspersonsrollen inden for et år.

Initiativ 6

Krav om uddannelse til alle, der arbejder med dyr

97%

Der skal tilbydes og være krav om uddannelse til de mennesker, som arbejder med dyrene (løsarbejdere). Hvis krav allerede eksisterer, bør de genovervejes og forhøjes.

Dette kan ske, ved at der udarbejdes materiale og online kursusforløb med fokus på dyrevelfærd, man skal igennem, før man kan arbejde med et grisehold. Det er en omkostning for landmanden, men man sikrer, at de er informeret om dyrevelfærdspraksis.

For at sikre, at kurserne faktisk er blevet gennemført, bør der udføres stikprøver/kontrol.

Det er landmandens ansvar, at vedkommendes medarbejdere har gennemført kurset. Vi mener, at det bør implementeres inden for fem år.

Initiativ 8

Skarp kravene for transportegnede grise

94%

Kravene for transportegnede grise fra gård til slagteri er i dag for løse.

Ministeriet skal skærpe kravene for, hvilke grise vi anser som transportegnede. Her skal drages inspiration fra fx transport af køer, hvor der eksempelvis er krav om, at de ikke må have fyldte yvere eller have skavanker. Derudover skal relevante eksperter inddrages, så der tages højde for grisens velbefindende under transport.

Dette skal indføres inden for tre år.

Initiativ 9

Flyt ansvaret for dyrevelfærd

90%

På nuværende tidspunkt varetager Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri både landbrugets og grisens interesser. Dette skaber uhensigtsmæssige interessekonflikter. Derfor anbefaler vi, at grisens interesser varetages særskilt fx af et andet ministerium. Dette kunne være Sundhedsministeriet eller et nyoprettet ministerium.

Dette indføres inden for to år.

4. ANBEFALING

Nedskalering til velfærdsorienteret grisehold

Vi ønsker et skifte fra fokus på masseproduktion og eksport til en bæredygtig, lokal og kvalitetsorienteret produktion, der er baseret på høj dyrevelfærd og samtidig tager hensyn til miljøet. Vi vil have grisehold med færre grise, der til gengæld har det bedre. Samtidig ønsker vi, at fokus er på at sikre det nationale behov.

Fordi vores anbefalinger til fremtidens grisehold omfatter en omlægning for at sikre bedre dyrevelfærd, forventer vi en væsentlig reduktion af erhvervet i Danmark. Det fremtidige erhverv skal sikre vores behov for "velfærdsgrisen". Et skift fra volumen til kvalitet og merværdi og fokus på individet vil styrke Danmarks position som foregangsland for dyrevelfærd og kvalitetsfødevarer og kan medføre en ny form for eksport i fremtiden – nemlig af både ekspertise samt velfærdsgrisen.

Vores afvejning af konsekvenser

Danmark er en af EU's største eksportører af grise. Ved at omlægge produktionen til at leve op til vores anbefalinger og initiativer forventer vi en reduktion af produktionen. Dermed vil der være færre grise til eksport, og Danmark vil miste sin nuværende markedsposition. Vi skal have fokus på kvalitet, og dansk kød skal brandes som et premium-produkt.

Dette vil have den konsekvens, at Danmark mister en del af sin nuværende markedsposition inden for griseerhvervet. Det er vi som udgangspunkt indstillet på som en konsekvens. Vi mener dog, at man skal være optaget af et eventuelt tab af indtægter og den økonomiske påvirkning på erhvervet. Det kan mitigeres ved at fokusere

på en overgangsordning for landmændene, højere kvalitet og branding af dansk kød som et premium-produkt samt udvikling af alternative erhverv og produktioner.

Som resultat af reduktionen vil dele af, men ikke hele, produktionen flytte udenlands. Selvom det ikke bliver bedre i verden, at det hele flytter rundt, så er det en naturlig konsekvens af at forbedre vilkårene lokalt og tage ansvar lokalt. Vi håber at kunne påvirke til, at man i fremtiden vil se, at det bliver bedre land for land.

Vi kan ikke alene i Danmark løse problemet om grisenes velfærd på globalt plan, men vi er ansvarlige for grisenes velfærd i Danmark. Derfor er vi nødt til at gå forrest og ikke acceptere laveste fællesnævner. Bedre dyrevelfærd for danske grise vil både gavne grisene samt vores miljø, sundhed og samvittighed. Vi skal dog være opmærksomme på, at importen af billigt kød vil stige.

Derfor vil vi foreslå, at det tydeligt skal fremgå af mærkning på kødet, at det ikke er dansk opdrættet eller slagtet, så forbrugeren kan tage et oplyst valg.

Omlægning og reduktion af erhvervet vil forandre, hvordan produktionens økonomi er. Det er vigtigt, at fremtidens produktion fortsat er både økonomisk og etisk respektabel.

Hvis intet ændrer sig og reglerne forbliver som i dag, mener vi, at vi skal lukke den nuværende konventionelle griseproduktion, altså en 95 % reduktion af erhvervet. Hvis vi derimod omlægger erhvervet i forlængelse af vores anbefalinger, ser vi intet behov for nedlæggelse af et helt erhverv.

Initiativ 1

Branding og markedsstrategi af premium-velfærdsprodukt

100%

Der bør laves en branding- og markedsstrategi, der har til formål at brande den danske gris som premium-velfærdsprodukt, med tydelig mærkning og dokumentation.

Vi vil gerne gå skridtet videre og ønsker derfor, at de danske politikere samarbejder med EU-Kommissionen om at lave en fælles mærkningsordning – både positiv og negativ – som de blandt andet har i Tyskland – "Tierhaltungskennzeichnung".

Vi ønsker initiativet realiseret inden for fem år.

Initiativ 3

Stop eksporten af levende dyr

97%

Vi mener, at vi skal sætte en stopper for eksport af levende dyr. Vi skal igen slagte indenrigs, såfremt vi skal eksportere, skal det være som færdigvare. I transporten til et dansk slagteri skal grisene have bedre plads og acceptable temperaturer. For at mindske stress skal flokke ikke blandes under transport, hvilket vil skabe mindre konflikt under transport. Vi anbefaler desuden at fjerne tatovørhammeren. Pt. stemples grise levende før aflivning, hvilket stresser grisen.

Der bør kunne benyttes en mere human metode til mærkning af grise.

Vi mener, at politikerne bør stoppe eksporten af levende dyr inden for maksimalt fem år.

Initiativ 2

Lav en national handleplan

97%

Vi mener, der skal udarbejdes en national handleplan for reduktion i samlet produktionsvolumen, hvor der er fokus på:

- **Højere værditilvækst** pr. dyr frem for flere dyr. Som led i denne strategi skal man udvikle alternative produktionsformer. Eksempelvis skal der være færre, men mere robuste dyr, velfærdsbaserede koncepter samt fordre diversificering: plantebaseret produktion, specialiserede nicheprodukter samt lokalt producerede fødevarer.
- **Nytænkning af tilskudsordninger**, eksempelvis omlægning af støtte fra volumen til kvalitet og dyrevelfærd, midlertidig overgangsstøtte til producenter, der reducerer besætningsstørrelse, eller investeringstilskud til omlægning og innovation. Det er regeringen og Folketinget, der skal udarbejde strategien og på sigt forsøge at implementere den i EU.
- **Overgangsordning**, hvor erhvervet kan få lov at forrente deres investeringer over en periode på 10-15 år. Alternativt kan der være en kompensationsordning ved hurtig implementering (dog kun for nuværende eksisterende og ikke fremtidig tiltænkt indtægt).
- **Fokus på omskoling/håndtering** af folk fra erhvervet, der mister jobs som konsekvens af reduktionen.

Vi ønsker, at handlingsplanen er realiseret inden for fem år.

Initiativ 4

Landbrugsstøtte skal følge bedre dyrevelfærd

94%

Landbrugsstøtten skal omkanaliseres og målrettes til produktioner med dyrevelfærd i centrum. Støtten skal bruges mere målrettet til at omlægge produktionen og skal afspejle strengere krav til dyrevelfærd.

Det er politikernes opgave at arbejde for, at støtten bliver fordelt efter kvalifikationer/belønning for at fremme dyrevelfærd, og det skal iværksættes inden for fem år.

5. ANBEFALING

Attraktiv omlægning af grisehold

Vi ønsker, at grisehold i Danmark mindskes og omlægges til et landbrug med god dyrevelfærd og bæredygtighed som et mål i sig selv. Derfor anbefaler vi reguleringer og krav for landbruget, som skaber ændringer, så fremtidige investeringer rettes mod grisehold, hvor dyrevelfærd og bæredygtighed er i højsædet. Vi anbefaler, at der gives økonomisk støtte til at hjælpe landmændene med omlægningen.

Vi skal give incitamenter for at iværksætte ændringer – også gennem landbrugsstøtten. Målrettede tilskudsordninger kan sætte fart på forandringen.

Vores afvejning af konsekvenser

Et landbrug, som lever op til målene om dyrevelfærd og bæredygtighed, vil føre til ændrede produktionsomkostninger. Det kan ændre konkurrencedygtigheden, og der kan komme ændringer i handelen af gris. Det kan være, at eksporten vil falde og muligvis skabe en øget import af gris.

Nye krav til grisehold kan medføre økonomisk usikkerhed og potentielle tab for landmanden i omstillingsperioden, dels ifm. ombygning og nedlægning af stalde og dels ifm. indtræden på et nyt og anderledes marked. Vi skal acceptere, at forandring tager tid. Vi mener, at samfundet skal hjælpe landmændene med omlægning, det kan være gennem støtteordninger, overgangsordninger og investeringstilskud til ombygning af stalde samt rådgivning og uddannelse.

Som resultat af omlægningen kan dele af landbruget muligvis flytte udenlands, hvilket vil være et acceptabelt resultat.

En nedskalering af danske grisehold vil forbedre dyrevelfærd og have positive konsekvenser for naturen i Danmark, hvilket er en prioritet for os.

Initiativ 1

Ændre EU-tilskud til en mere bæredygtig produktion

97%

EU's landbrugsstøtte (CAP) belønner primært areal og produktion, ikke nødvendigvis dyrevelfærd. Derfor anbefaler vi, at politikerne arbejder på at påvirke for en ændring af EU-tilskuddet til en mere bæredygtig produktion og positiv dyrevelfærd.

Der bør være et politisk fokus på, at regler om dyrevelfærd i grisehold prioriteres i EU og kommer på dagsorden mhp. fælles lovgivning. Dette politiske arbejde bør politikerne igangsætte omgående.

Initiativ 2

Tydelige krav til landmændene

97%

For at grisehold fremover skal leve op til de nye mål, vi har sat, kræver det tydelige krav og reguleringer. Landmændene skal indfri de mål, vi har sat i anbefaling #1 og #2.

Kravene skal umiddelbart indføres for alle nye stalde og landbrug, og for eksisterende faciliteter vil der være en overgangsperiode, hvor vedligehold og ombygninger skal indrettes efter de nye krav, senest efter 15 år.

For eksisterende landbrug, der ikke inden for 15 år overholder kravene, anbefaler vi, at de i yderste konsekvens eksproprieres og omlægges til natur ved miljøfølsomme områder.

Initiativ 3

Giv incitament til omlægningen

97%

Vi mener, at det er nødvendigt, at samfundet hjælper landmændene på vej til denne omlægning. Det kan være gennem støtteordninger, overgangsordninger og investeringstilskud til ombygning af stalde samt rådgivning og uddannelse. Man kan drage inspiration fra elbilsmodellen.

Vi mener, at dette bør iværksættes af politikerne. Dette skal vedtages inden for et år, så landmændene har tid til at søge om tilskud, omstille landbruget og foretage de nødvendige ændringer.

6. ANBEFALING

Gør det nemt for forbrugeren at vælge god dyrevelfærd

Det skal være nemt og gennemsigtigt at vælge dyrevelfærd, når vi står ved køledisken i supermarkedet. Vi vil kunne vælge det ringeste produkt fra til fordel for produkter produceret med høj dyrevelfærd. I dag er det for svært at gennemskue mærkning af produkter; dette i forhold til, hvad mærkerne dækker over – hvilket liv har grisen haft? I dag er mærkningen frivillig – vi mener, at det skal være obligatorisk.

Vi vil have mere transparens. Som forbrugere skal vi være bevidste om virkeligheden bag den mad, vi spiser. Vi tror på, at gennemsigtighed vil hjælpe med at flytte de fleste danskeres villighed til at betale for god dyrevelfærd.

Vi må ikke efterlade forbrugeren med ansvaret alene som i dag. Vi skal styrke kvaliteten i udbud og muligheden for, at mennesker i en travl hverdag kan vælge dyrevelfærd til og dermed aktivt foretage et bevidst valg.

Vores afvejning af konsekvenser

Vores ambition er, at større gennemsigtighed vil skabe større bevidsthed og ønske om kød med høj dyrevelfærd. Vi forventer samtidig, at bedre oplysning til forbrugeren vil føre til et fald af køb af konventionelt grisekød i nuværende forstand.

Med de andre anbefalinger og initiativer, som vi ønsker gennemført, forventer vi en stigning i kødets pris for forbrugeren. Dette skal minimeres så vidt muligt, fx gennem landbrugsstøtten.

Initiativ 1

Opret en ny, obligatorisk mærkeordning

97%

En obligatorisk mærkeordning skal have til formål at skabe transparens, give forbrugeren mulighed for at vælge det ringeste produkt fra og udmærke varer, der er produceret med høj dyrevelfærd.

Mærkeordningen skal vise produktionsmetode, oprindelse og velfærden for grisen ifølge seneste tilsynsrapporter. Forbrugeren skal vises virkeligheden bag den mad, vi spiser. Udover at skabe gennemsigtighed for forbrugeren kan en mærkeordning skabe incitament til producenten til at højne dyrevelfærden. Ved at gøre produktionen mere transparent og lade offentligheden "kigge indenfor" vil producenten forpligtige sig til at gøre sig "umage" med at overholde/forbedre velfærden.

Idéer til mærkeordningen:

- Fem kategorier med farver for at gøre det let afkodeligt.
- Eller en glad/sur gris, der er tilknyttet produktet i køledisken og udover produktionsform afspejler landmandens tilsynsrapporter.
- Man kan drage inspiration fra Tysklands 'Tierhaltungskennzeichnung', som giver forbrugeren et letforståeligt overblik over dyrenes levestandard gennem enkle kategorier.
- Det kunne også være tilknyttet en QR-kode, hvor man kan læse mere.

Politikerne skal advokere for en ensrettet mærkeordning i Europa (EU) for at løfte på tværs.

Når den nye mærkning bliver indført, skal der køres en massiv oplysningskampagne, samt at der bliver undervist i dette i folkeskolerne, fx i faget hjemkundskab og naturfagene.

Inden for to år skal alle grisebesætninger være klassificeret og mærkeordningen taget i brug. Herefter skal hver besætning kontrolleres en til to gange årligt for nyklassificering.

Initiativ 2

Gør moms til et redskab til at øge dyrevelfærden

97%

Fjern eller sænk moms på kød med høj grisevelfærd/økologisk kød og andre økologiske fødevarer for at gøre økologisk grisekød mere tilgængeligt for den almene dansker.

Folketinget skal tage denne beslutning, og det skal ske, så hurtigt som systemet tillader, det gennemføres.

Initiativ 3

Mere transparens i sektoren

97%

Vi anbefaler større åbenhed om forholdene i griseerhvervet, da vi er bekymrede over de forhold, vi ser i dokumentarer og reportager. Vi ønsker større gennemsigtighed om økonomi og lobbyarbejde i sektoren samt tydelig information til forbrugerne om dyrenes forhold.

Dette skal politikerne sørge for, samtidig med at de indfører mærkningerne.

Initiativ 4

Arbejd for at fremme alternative, billige fødevarer

94%

Vi anbefaler, at der arbejdes for at fremme og gøre alternativer til grisekød med dårlig dyrevelfærd mere tilgængelige og billigere samt eventuelt støtte produktion af mere bæredygtige fødevarer fra central hånd.

Man kan også gøre pakkestørrelserne mindre i supermarkeder. Alternative produktionsformer kan også supplere proteinindtaget. Eksempelvis fjerkræ og plantebaserede alternativer.

Initiativet kan iværksættes af politikere og erhvervet, og vi ønsker det realiseret inden for fem år.

7. ANBEFALING

Støt uafhængig forskning i fremtidens grisehold

Som repræsentative borgere i borgerpanelet er vi ikke eksperter i dyrevelfærd. Vi ønsker derfor statsunderstøttet forskning inden for dyrevelfærd, som kan fungere som grundlag for politisk handling. Eksperter skal bane vejen til et solidt fundament for den danske dyrevelfærd.

Vi ønsker, at forskning inden for dyrevelfærd ligestilles med andre forskningsområder inden for landbruget. På denne måde kan der ske reel forskning inden for dyrevelfærd, der har til formål at skabe bedre vilkår for grisen, uden at det er bundet op på effektivisering og økonomi, set i perspektivet af en grøn omstilling.

Forskning fra dette initiativ skal gøres nemt tilgængeligt for interessenter. I samarbejde med landmænd, slagterier og interesseorganisationer skal man dokumentere og dele best practices på fremtidens grisehold.

Resultaterne fra forskningen kan også benyttes som grundlag for at forsøge at skubbe EU i retning af flere gode retningslinjer om dyrevelfærd.

Vores afvejning af konsekvenser

En positiv afledt konsekvens af mere forskning i dyrevelfærd er, at det baner vejen for teknologisk innovation, fordi tilgængelig viden om dyrevelfærd kan benyttes af virksomheder til at skabe nye løsninger til erhvervet.

Omkostningen vil være, at staten skal afsætte ressourcer til forskning, men det er vigtigt for at komme i mål med bedre dyrevelfærd. Vi er derfor okay med den pris, det måtte koste, og at der derfor skal omdirigeres midler fra andre områder.

Politikere bliver som konsekvens af det tætte samspil med forskere nødt til at prioritere og finde kompromisser mellem forskningsbaseret

Initiativ 1

Afsæt ressourcer til etablering af forskningscenter i dyrevelfærd

100%

Forskningscenteret bør have til formål at lægge bund for udvikling af praksisnære løsninger, der viser vejen til fremtidens grisehold med dyrevelfærd i førersædet.

Politikerne skal iværksætte det, og inden for fem år forventer vi, at centeret kan være blevet oprettet, og at man er godt i gang med at give midler til relevante forskningsprojekter.

Initiativ 2

Krav om, at politikere er i dialog med forskere

100%

Vi ønsker, at politikere inddrager det nye forskningscenter i forbindelse med ny lovgivning om dyrevelfærd, så det bunder i ekspertudsagn i stedet for lobbyisme fra erhvervet.

8. ANBEFALING

Reducer miljøbelastningen af grisehold

Naturen og havmiljøet i Danmark er under hårdt pres. Dette skyldes mange ting, men særligt den intensive griseproduktion bærer en stor del af ansvaret.

Vi mener, at de miljømæssige konsekvenser ved griseproduktionen skal mindskes markant, og at fortsat skade på vores miljø skal koste, og forureneren skal betale.

Derfor anbefaler vi en betydelig stramning af miljøbeskyttelse i grisehold, da lovgivningen på nuværende tidspunkt ikke er tilstrækkelig. Vi ønsker et minimalt forbrug af antibiotika, en reduktion af udspredning af gylle, mindre CO₂-udledning samt mindre forurening af grundvandet. Vi vil gerne opnå bedre beskyttelse af vores miljø gennem lovgivning.

Vores afvejning af konsekvenser

Vi skal leve op til målene for klima, miljø og vandmiljø. Dette er uforeneligt med det nuværende produktionsniveau, som derfor bør reduceres kraftigt.

Vi ønsker, at en langt større andel af Danmarks areal anvendes til natur, skov og biodiversitet. Dette vil formentlig medføre, at visse produktioner vil lukke eller omlægges til anden produktionsform. Her mener vi, at regeringen har et ansvar for at bistå med uddannelse og omskoling af berørte landmænd og arbejdstagere.

Vi er indforståede med, at skærpede krav kan (og vil) medføre en forøgelse af prisen for forbrugeren. Vi mener dog, at hensynet til naturen vejer tungest.

Initiativ 1

Mindske næringsstofpåvirkning på tilstødende arealer og miljøer kraftigt

100%

Reglerne om udtagning af marginaljorder skal skærpes, således at dyrkningen af disse ikke påvirker vandmiljøet, naturen og øvrige naturmiljøer. Der skal iværksættes ordninger, som gør det mere attraktivt at omlægge lavbundsjorder til natur frem for produktionsarealer, og indføres skærpede restriktioner på at dyrke naturnære arealer for at reducere udvaskning og næringsstofpåvirkning af øvrige miljøer.

Dette kræver politisk indsats og stramning af regler og lovgivning, eksempelvis ved at øge tilsyn fra myndighederne og skabe en hård økonomisk konsekvens ved overtrædelse og ved at gøre det attraktivt fra statslig side at udtage produktionsjord (det er allerede gjort i Den Grønne Trepert).

Realisering af initiativet vil samtidig skabe bedre havmiljø og indfri vores målopfyldelse jf. vandplanerne i EU's vandrammedirektiv.

Initiativet skal iværksættes hurtigst muligt med lovændring inden for få år og implementering af virkemidler inden for fem år.

Initiativ 2

Tilpasning af besætningsstørrelse til produktionens markarealer

97%

Der bør reduceres kraftigt i besætningsstørrelser på stordrifter, således at der ikke produceres mere gylle, end der ansvarligt kan udsprede på omkringliggende markarealer i nærområdet.

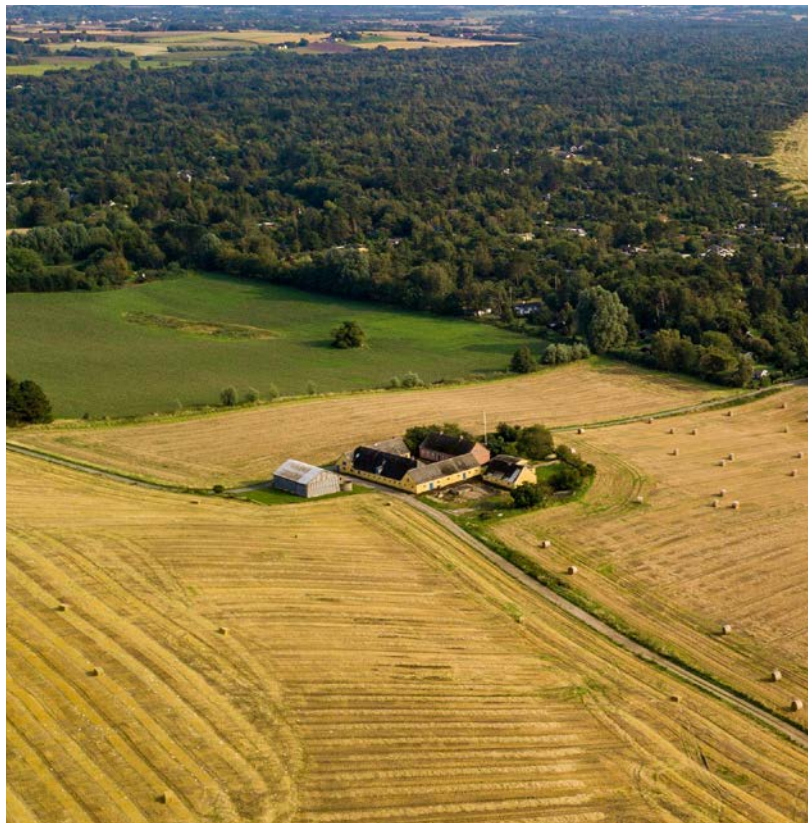
Der skal skærpes på rammer for, hvor meget man maksimalt må udbringe af gylle på et givent areal, således at dette reduceres til et niveau, der ikke påvirker miljøet og drikkevandet i en negativ retning.

Det kan gøres ved at reducere størrelsen på erhvervet markant (bl.a. gennem lovkrav om større arealkrav til grise osv.) og derved skabe incitament for lodsejeren til at sælge jorden til naturgenopretning, vådområder, skovrejsning og lignende. En uafhængig ekspertgruppe af forskere skal fastsætte grænseværdier.

Dernæst skal der skærpes på lovgivning, som producenter skal oplyses og uddannes til at rette sig efter. Rådgivning fra landbrugsorganisationer skal støtte op og medvirke til implementeringen.

Såfremt producenter ikke reducerer eller fortsætter deres udledninger, skal der med hård hånd gives bøder og restriktioner.

Vi ser initiativet implementeret inden for fem år.

Initiativ 3

Skærp lovgivning for miljøpåvirkning for naboer, luft- og støjgener.

87%

En intensiv griseproduktion kan have negativ påvirkning på lokalområdet gennem gener som støj, lugt og værditab af ejendom.

Vi ønsker, at der i større grad gives rettigheder til de omkringboende folk frem for systematisk at tilgodese erhvervsinteresser. I praksis foreslår vi:

- En skærpelse på lovgivning om lugt- og støjgener som følge af landbruget. Denne stramning kan være i fx planloven og miljøloven. Det er særligt vigtigt, at planloven konkretiseres yderligere, end de nuværende generelle anvisninger.
- At både borgere og myndigheder får bedre mulighed for at afvise yderligere staldudvidelser.
- At det undersøges, hvorvidt der bør stilles krav til luftrensning fra produktionsstalde for at mindske gener heraf.
- At værditab af naboejendomme, gener osv. vægter væsentligt højere i afgørelser om tilladelser.
- At det undersøges, hvorvidt der er sundhedsskadelige risici ved at bo i umiddelbar nærhed af en griseproduktion.

Det er politikerne, der med rådgivning fra eksperter skal sikre ny lovgivning med fastsættelse af nye niveauer for støj- og lugtgener.

Vi ser initiativet implementeret inden for fem år.

Del 3

Udtalelser fra rådgivningsgruppe og tredjepartssekretariat

Rådgivningsgruppens udtalelse

Rådgivningsgruppen har lavet en samlet vurdering af de faglige bidrag til arbejdet i Borgerpanel om Dyrevelfærd i dansk svineproduktion. Vi vurderer, at det leverede skriftlige materiale sammen med de mundtlige indlæg fra eksperter og interessenter giver et solidt og nuanceret fagligt grundlag for panelets arbejde.

Der blev præsenteret forskningsbaseret viden om begrebet dyrevelfærd og om dyrevelfærden i forskellige produktionssystemer. Denne viden blev perspektiveret etisk. Vi finder det positivt, at materialet belyser de væsentligste diskussionsområder vedrørende dyrevelfærd i den nuværende produktion, herunder blandt andet brugen af fiksering af søer, tidlig fravænnning, halekupering samt problemstillinger relateret til dødelighed blandt både søer og pattegrise. Disse temaer er centrale i både den faglige diskussion af og den offentlige debat om dyrevelfærd.

Medlemmerne har også fået indsigt i de historiske og strukturelle rammer for dansk svineproduktion, herunder udviklingen i produktionsformer og dyrevelfærdsregulering. Samtidig har der været fokus på erhvervets økonomiske rammebetingelser og dets samfundsøkonomiske betydning. Dette bidrager til en større forståelse af konteksten for de nuværende praksisser og de hensyn, der har været med til at skabe dem.

Vurderinger af dyrevelfærd er ikke alene et spørgsmål om viden, men også om værdier. Faktuel viden kan belyse konsekvenserne af forskellige produktionsformer og praksisser, men

kan ikke i sig selv afgøre, hvilke hensyn der bør vægtes højest. Afvejninger mellem dyrevelfærd, økonomi og forbrugerhensyn indebærer uundgåeligt etiske afvejninger, som medlemmerne i panelet alene er ansvarlige for.

Vi vurderer, at den formidlede viden på en redelig måde understøttede panelets arbejde ved både at præsentere naturvidenskabeligt og samfundsvidenskabeligt baseret viden og forskellige eksisterende værdipositioner i debatten. Det sidste har bidraget til at tydeliggøre, hvor der er tale om fortolkninger og værdibaserede afvejninger.

På baggrund af ovenstående finder vi, at borgerpanelet er blevet bibragt gode forudsætninger for at drøfte og tage stilling til de komplekse spørgsmål, der knytter sig til dyrevelfærd i dansk svineproduktion.

Borgerpanel om Dyrevelfærds faglige rådgivningsgruppe, *Peter Sandøe, professor, Institut for Veterinær- og Husdyrvidenskab på Københavns Universitet, Mickey Gjerris, lektor, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi på Københavns Universitet og Lene Juul Pedersen, professor, Institut for Husdyr- og Veterinærvidenskab, Aarhus Universitet*

Tredjepartssekretariatets udtalelse

Samtalen om dyrevelfærd er en samtale, der optager os danskere, men også en samtale, der splitter os. På tværs af by og land, på tværs livserfaringer og ikke mindst på tværs af, hvilke hensyn vi hver især er optaget af. Den politiske debat er ofte ophedet, splittende og præget af dem, der enten råber højt eller er optaget af særinteresser. Det gør det vanskeligt at finde brede løsninger, som kan samle os på tværs, og udvikle gode politiske tiltag baseret på bredden af borgernes prioriteringer.

Det nationale borgerpanel om dyrevelfærd er baseret på OECD's deliberative principper for god offentlig inddragelse, hvor et repræsentativt udsnit af danskerne involveres i en kompleks problemstilling forud for en politisk beslutningstagning. Det er godt, at vi følger international praksis og styrker erfaringerne med at involvere danskerne i de fælles svære beslutninger.

Tredjepartssekretariatets validering

For at leve op til OECD's principper om uafhængighed og armlængde er borgerpanelet fra første dag blevet ledet af et uafhængigt tredjepartssekretariat bestående af Democracy x og We Do Democracy. Denne udtalelse redegør for, hvordan borgerpanelet har levet op til OECD's principper. Redegørelsen vurderer også potentialet for, at dette borgerpanel kan anvendes som en standard for fremtidige nationale borgerpaneler og danne grundlag for tilgange til andre inddragelsesmetoder som fx borgersamlinger og borgerting.

Som tredjepartssekretariat har vi haft ansvaret for at lede, udforme og facilitere borgerpanelets arbejde. Forudsætningen for dette arbejde har været, at vi frit har kunnet udforme og gennemføre processen inden for en given kerneopgave og i overensstemmelse med OECD's principper. Borgerpanelet har arbejdet uafhængigt, uden indblanding fra opdragsgiveren og med vejledning fra en uafhængig ekstern rådgivningsgruppe bestående af tre af landets førende eksperter fra danske universiteter.

Rekrutteringen til borgerpanelet har fulgt international praksis for stratificeret lodtrækning med afsæt i udtræk fra Danmarks Statistik. Processen har været transparent med observatører til stede, og offentligheden har haft delvis mulighed for at følge processen via borgerpanelets hjemmeside. Eksterne forskere har også været tilknyttet for at følge udviklingen og indgå som følgeforskere.

Opdragsgiver

Opdragsgiveren forpligtede sig inden igangsættelse til et tydeligt mandat efter internationalt forbillede, der foreskriver forpligtelsen til at modtage, offentliggøre og besvare anbefalingerne uredigeret. Vi har samarbejdet tæt med opdragsgiveren – repræsentanter fra styrelsen og ministeriet – for at sikre bedst mulig forankring. Vi har oplevet en opdragsgiver, der har været optaget af at leve op til format, både politisk og administrativt, samt en oprigtig interesse for formatet inden for de givne rammer.

Den største enkeltstående udfordring for processen var udskrivelsen af Folketingsvalget 2026 kort efter første fysiske samling. Det har udfordret den løbende dialog med opdragsgiveren og den løbende kommunikation om borgerpanelet både internt imellem opdragsgiver og tredjepartssekretariat samt eksternt i relation til interessenter og offentligheden. Til sidst har en langtrukket regeringsdannelse efter Folketingsvalget 2026 udsat overdragelsen af de endelige anbefalinger.

Processen har ikke været forsøgt delegitimeret undervejs, og vi har ikke registreret medlemmer, der er blevet påvirket illegitimt udefra. Den store optagethed af netop grisenes velfærd og griseproduktion i Danmark under valgkampen kan ikke undgå at have påvirket borgerpanelets arbejde i perioden. I denne type processer forventes det, at medlemmerne modtager viden udenfor processen, men vi vurderer ikke, at den offentlige debat påvirkede medlemmerne i en grad, der udfordrede legitimiteten, men snarere fungerede som understregning af behovet.

Samlet er det vores vurdering som tredjepartssekretariat, at Borgerpanel om Dyrevelfærd har levet op til OECD's principper.

Medlemmerne

Medlemmerne af borgerpanelet har arbejdet konstruktivt og åbent på tværs af baggrund, generationer og livserfaringer – også når holdninger og værdier har været forskellige. Med stort engagement og respekt har de deltaget i dialoger med eksperter, interessenter og hinanden.

Alle medlemmer har haft mulighed for at kommentere og bidrage til de endelige anbefalinger. Borgerpanelet har mødtes ved to weekendsamlinger og tre digitale aftensamlinger. I alt fem samlinger med samlet 32 timers deliberation pr. deltager fordelt over tre måneder.

Der har været et naturligt frafald af deltagere undervejs, hvilket er nærmere beskrevet i rapportens første del. Fem medlemmer måtte udtræde undervejs. Fire, fordi andre prioriteringer i livet gjorde, at de ikke kunne deltage, og et medlem oplevede det svært at være i processen. Frafaldet følger internationale og nationale erfaringer på området. Det udfordrede ikke mærkbart repræsentativiteten, da de fratrådte var dækket af andre lignende profiler i borgerpanelet.

Medlemmerne har rejst fra hele landet og brugt deres aftenener og weekender for en frivillig indsats, hvilket understreger deres motivation for at repræsentere deres medborgere og bidrage til borgerpanelets arbejde. Undervejs har panelet stemt om retningen og indholdet i anbefalingerne. En redaktionsgruppe valgt af panelet har stået for den endelige redigering. Der er ikke blevet gjort brug af en mindretalsudtalelse fra nogen medlemmer, hvilket viser, at formatet og medlemmerne har formået at indarbejde forskellige perspektiver og uenigheder i de endelige anbefalinger.

Medlemmerne har i deres arbejde forholdt sig til den kerneopgave, de er blevet stillet. De forholder sig både til dyrevelfærd for grisen, erhvervslivet og de priser, vi møder i supermarkedet. Dertil har de tilføjet naturen som altafgørende faktor. Medlemmerne har igennem processen dertil været optaget af, at der tages hånd om dem, der bliver påvirket af konsekvenserne for at nå frem til en bedre fremtid for landets griseproduktion.

Vi håber, at opdragsgivere, beslutningstagere og alle i og omkring erhvervet vil tage disse anbefalinger lige så alvorligt, som de er udarbejdet. Det er tydeligt, at medlemmerne af borgerpanelet er optaget af handling og forandring – og samtidig anviser en fælles vej.

På vegne af tredjepartssekretariatet,
Bjørn Bedsted, Morten Friis og Rasmus B. Mikkelsen, Democracy x & Johan Galster, Rose Steen Mikkelsen og Lea Bojer, We Do Democracy

Note: Democracy x og We Do Democracy valgte som de to førende danske deliberative ekspertrådgivere at gå sammen om gennemførelsen af Borgerpanel om Dyrevelfærd for at højne de nationale standarder og erfaringer i brugen af den deliberative metode til at involvere danskerne bedre i de politiske beslutninger. Det var samtidig et fælles forsøg på at eksperimentere i et minimumsformat af økonomi og tid til at drive god borgerinddragelse, deraf betegnelsen et "borgerpanel" – fremfor de noget større processer som borgersamlinger eller borgerting. For at sikre robustheden i fremtidige lignende processer er det vores fælles anbefaling at investere i mere tid til deliberation, bredere vidensgrundlag, at sikre medlemshonorar og flere ressourcer til forankring hos modtager og interessenter, så Danmark kommer på niveau med nationale borgerting i Frankrig, Tyskland, Skotland, Norge, Holland og Irland.

Del 4

Beskrivelse af processen, arbejds- metoden og organisering

Kort om metoden

Borgerpanel om Dyrevelfærd trækker meto-
disk på 50 års internationale erfaringer med
deliberativt demokrati. Et borgerpanel er en
borgerinddragelsesmetode, der giver en gruppe
repræsentativt udvalgte borgere mulighed for at
beskrive og anbefale deres bud på løsninger på
en samfundsudfordring.

Borgerpanelet er en lettere nedskaleret udgave
af den metode, der kaldes borgersamling eller
borgerting. Metoden har vist sig egnet til at
udvikle svar på difEemafyldte og komplekse
problemstillinger samt til at udvikle medierede
anbefalinger. Det vil sige, at processen arbejder
med, hvordan medlemmerne kan udvikle
løsninger, som de alle kan se sig i. Deliberativ
betyder netop dette – at metoden er baseret på
rådslagning, samtale og fokus på fælles løsninger.

Medlemmerne af et borgerpanel mødes til sam-
linger over mindst 20 timer – i Borgerpanel om
Dyrevelfærd samlinger over 7 dage og sammen-
lagt 32 timer. Dermed kan medlemmerne være
med til at kvalificere og skabe grundlag for at
styrke den politiske beslutningsproces. Metoden
er internationalt anerkendt og bliver anvendt
systematisk i blandt andet EU-lande, Canada,
Storbritannien og Australien. Formatet bygger på
OECD's deliberative principper for borgerpaneler,
borgersamlinger og borgerting.

OECD's deliberative principper for borgerpaneler, borgersamlinger og borgerting

Formål

Borgerpanelet skal have et tydeligt formål, der er knyttet til en afgrænset samfundsudfordring.

Mandat

Beslutningstagerne forpligter sig offentligt til at besvare eller agere på borgernes anbefalinger inden for et rimeligt tidsrum.

Transparens

Den deliberative proces er offentlig og mulig at følge. Alle procesmaterialer er offentligt tilgængelige.

Inklusion

Der tages hensyn til, at forskellige grupper i samfundet skal kunne deltage.

Repræsentation

Borgerpanelets medlemmer anses som et mikrokosmos af den bredere befolkning.

Information

Borgerpanelets medlemmer skal have adgang til bred, relevant og tilgængelig information og ekspertise.

Fælles drøftelser

Medlemmerne skal gennem processen finde et fælles beslutningsgrundlag for deres anbefalinger til beslutningstagerne. Dette forudsætter aktiv lytning, vægtning og overvejelse af forskellige perspektiver samt mulighed for, at alle medlemmer kan tale og bidrage.

Tid

Deliberation kræver tid til, at medlemmerne kan fordybe sig og reflektere over den viden, de introduceres for, for dermed at kunne udvikle informerede anbefalinger til en kompleks politisk udfordring.

Armslængde

Processen skal organiseres med afsæt i et tredjeparts-sekretariat, der er uafhængigt af opdragsgiver, interessenter og lobbyorganisationer.

Privatliv

Borgerpanelets medlemmers privatliv skal respekteres og beskyttes mod uønsket opmærksomhed i medier.

Evaluerings

Borgerne skal have mulighed for en anonym evaluering af processen efter en række objektive kriterier (fx kvantitet og diversitet i informationer, mængden af tid til læring og faciliteringens uafhængighed).

Borgerpanelets organisering og følgeforskning

Rundt om borgerpanelet har en række grupper været nedsat for at sikre, at borgerpanelets arbejde blev udført i overensstemmelse med OECD's principper og på baggrund af relevant fagviden, samt at de endelige anbefalinger modtages af politikerne og forankres i forvaltningens arbejde:

Projektgruppen

Borgerpanel om Dyrevelfærds projektgruppe består af medarbejdere fra Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Styrelsen for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, samt tredjepartssekretariatet Democracy x og We Do Democracy. Projektgruppen står for den løbende koordinering af borgerpanelet og for at sikre de bedste rammer for anbefalingernes overlevering og forankring hos opdragsgiver.

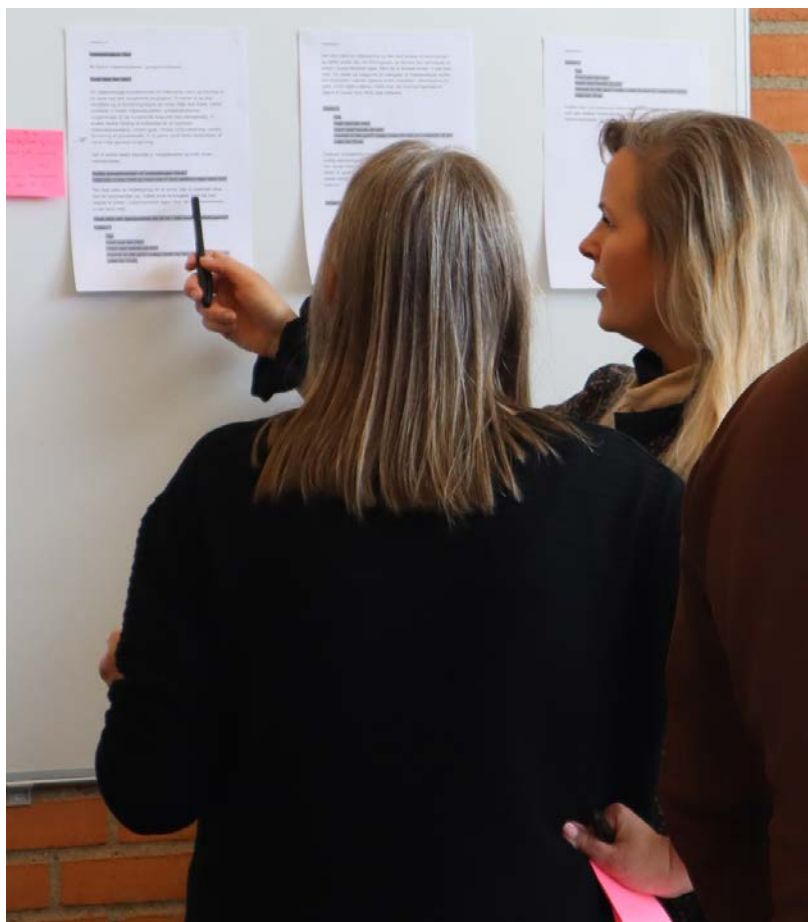
Tredjepartssekretariatet

We Do Democracy og Democracy x er borgerpanelets uafhængige tredjepartssekretariat. We Do Democracy er en socialøkonomisk virksomhed, som er ekspertrådgivere i demokrati og deltagelse. Democracy x er en non-profit, erhvervsdrivende fond med over 40 års erfaring med borgerinddragelse og samfundsforandring. Sekretariatet træffer beslutninger om design og facilitering af borgerpanelet og planlægger de enkelte samlinger.

Borgerpanelets rådgivningsgruppe

Borgerpanelets rådgivningsgruppe har til opgave at sikre, at arbejdet er baseret på et balanceret og sagligt vidensgrundlag. Ekspertgruppen er bestående af Peter Sandøe, professor, Institut for

Veterinær- og Husdyrvidenskab på Københavns Universitet, Mickey Gjerris, lektor, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi på Københavns Universitet, og Lene Juul Pedersen, professor, Institut for Husdyr- og Veterinærvidenskab, Aarhus Universitet.

Følgeforskning

For at skabe transparens og bidrage til den faglige debat om deliberative inddragelsesformater og deres demokratiske betydning nedsatte tredjepartssekretariatet en følgeforskergruppe. Følgeforskerne har haft adgang til alle samlingerne og har løbende kunnet stille opklarende spørgsmål til sekretariatet vedrørende proces, metode og tilrettelæggelse. Efter forløbet gennemføres en opfølgingsproces med henblik på at indsamle forskernes observationer og erfaringer. Gruppen af følgeforskere består af: Rebecca Rutt og Ingrid Helene Brandt Jensen (Københavns Universitet), Eugen Chapiro (Syddansk Universitet), Mads Ejning (Stockholms Universitet) og Marie Leth (Göteborgs Universitet).

Observatører

Interesserede parter har haft mulighed for at søge om observatørstatus til de dele af borgerpanelets arbejde, der foregik i plenum. Denne mulighed er blevet benyttet af både forskere, politikere, interessenter og embedsfolk. Observatørerne fik herigennem indblik i processen bag anbefalingerne, dog uden taleret eller mulighed for at interagere med panelets medlemmer. Denne afgrænsning sikrede medlemmerne et trygt, uafhængigt og uforstyrret arbejdsrum.

Involvering af interessenter

Interessenter inden for dyrevelfærd og svineproduktion er løbende blevet orienteret om processen og inddraget via workshops, hvor de kunne stille spørgsmål og bidrage med forslag til relevante problemstillinger, som medlemmerne

kunne forholde sig til. Derudover har de haft mulighed for at indsende skriftlige partsindlæg, som er delt med medlemmerne og offentliggjort på projekthjemmesiden. Formålet med partsindlæggene var at give interessenterne mulighed for at understøtte borgerpanelets medlemmer i at danne overblik over mulige løsningsforslag og relevante perspektiver på emnet. Følgende otte organisationer indsendte et partsindlæg: Anima, Den Danske Dyrlegeforening, Dyrenes Beskyttelse, Innovationscenter for Økologisk Landbrug, Landbrug & Fødevarer – Sektor for Gris, Landsforeningen mod Svinefabrikker, SEGES Innovation og Økologisk Landsforening.

Politisk ophæng

Sideløbende med den planlagte politiske behandling i aftalekredsen har tredjepartssekretariatet opretholdt en løbende dialog med Folketingets Miljø- og Fødevarerudvalg. Et underudvalg har fulgt processen og planlagde før folketingsvalget i marts 2026 et lanceringsevent for borgerpanelets anbefalinger i Folketinget. Dialogen med udvalget genoptages efter regeringsdannelsen.

Arbejdsmetoder

Der er blevet anvendt en lang række dialog- og samarbejdsmetoder under borgerpanelets samlinger. Formålet har været at skabe en produktiv, engagerende og inkluderende arbejdsform, hvor det har været muligt at deltage med meget forskellige forudsætninger og præferencer. Hele forløbet har været designet og faciliteret af We Do Democracy og Democracy x. Du kan læse om de anvendte metodegreb i boksen på næste side.

Videnskuratering

For at give borgerpanelets medlemmer det bedste afsæt for at udvikle anbefalinger blev de præsenteret for en bred palet af viden om dyrevelfærd og svineproduktion. Tredjepartssekretariatet nedsatte en faglig rådgivningsgruppe for at sikre, at denne viden var balanceret og dækkende. Rådgivningsgruppen bistod med at udforme det skriftlige materiale og udvælge relevante videnspersoner.

Forud for den første samling modtog medlemmerne skriftligt baggrundsmateriale. Formålet var at skabe et fælles vidensgrundlag gennem en introduktion til centrale begreber og de væsentligste problemstillinger på området. Det skriftlige materiale er udarbejdet af tredjepartssekretariatet med redigering og kvalitetssikring af rådgivningsgruppen.

Tredjepartssekretariatet faciliterede derudover, at medlemmerne kunne efterspørge supplerende viden. Her bistod rådgivningsgruppen med udpegning af relevant faglig viden. Denne løbende dialog sikrede, at borgerne fik svar på specifikke spørgsmål om alt fra produktionsformer og økonomiske konsekvenser til EU-regulering og konkrete levevilkår for dyrene.

Forløbet benyttede sig af en række forskellige formater for at understøtte læringen.

Nogle af de anvendte metodegreb har været:

Vekselvirkning

Blanding af individuelle refleksioner, dedikeret gruppearbejde og medierede plenumdialoger.

Roterende gruppearbejde

Skiftende grupper for at fordele forankring på tværs af borgerpanelet og dialog mellem flere.

Faglige input

Løbende afvejede og forskningsbaserede faglige oplæg kombineret med plads til, at man som medlem selv har kunnet fordøje, forstå og tage stilling til vigtighed af inputtet.

Visuelle, engagerende og kreative formater

Veksling mellem at sidde ved borde, stå op ved plakater, bruge rummet og bevæge sig rundt. Bordplakater, papkort og grej til selv at producere og dokumentere resultater.

Medlemmerne producerer selv

I hele forløbet er det medlemmerne selv, der har ført penen og senere har haft hænderne på tastaturet. Både for at sikre legitimitet og brugen af deres eget sprog, men også for at understøtte ejerskab og engagement.

Humor, hygge og stemning

Der er arbejdet med, at medlemmerne skulle føle sig velkomne. Musik, energiskabende forplejning og en uformel og rar stemning.

Mediering af storgruppesamtalen i plenum

Der har været brugt løbende analoge afstemninger for hele tiden at tjekke ind på, om alle var med, og om der skulle arbejdes mere med anbefalingerne.

Stimulering af forestillingsevne

Medlemmerne har gennem forskellige greb drømt sig ind i den fremtid, de drømmer om – individuelt, i grupper og i plenum.

Dokumentation og opsamling

Alt i forløbet er blevet dokumenteret ved både at tage billeder af borgernes materialer og noter, og alt er blevet indskrevet på computer. Formålet med dokumentationen er at sikre, at borgernes materiale ikke gik tabt, og at borgernes materiale og perspektiver blev brugt, samt at sikre åbenhed og legitimitet.

Forløbet for Borgerpanel om Dyrevelfærd

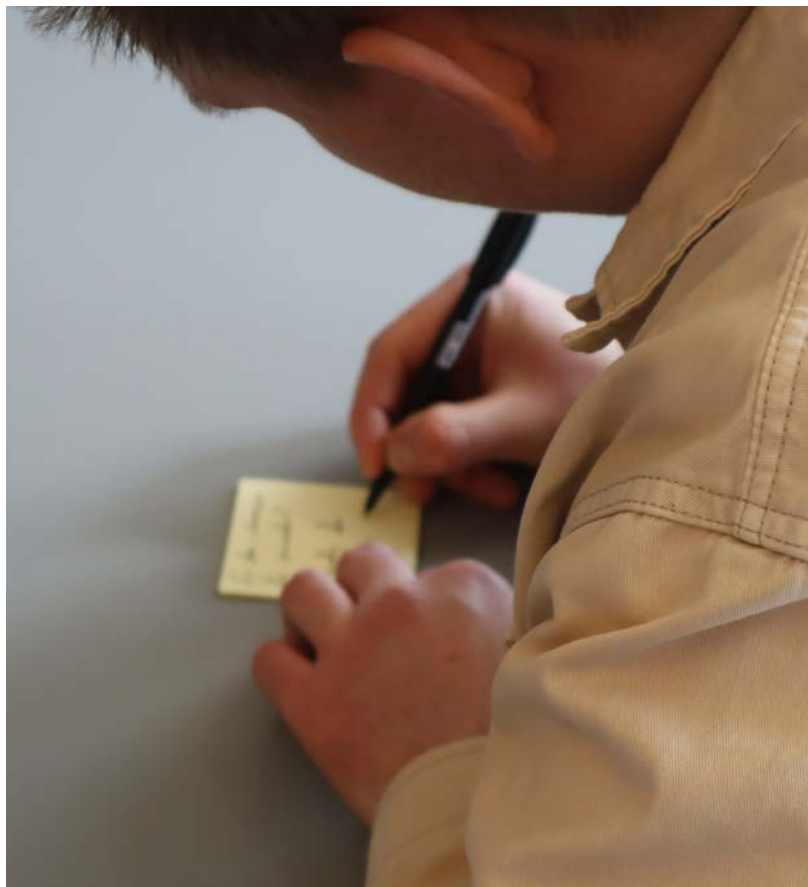
Første samling

Introduktion til opgaven, emnet og medlemmerne

Online samling, torsdag den 15. januar 2026, kl. 17.30-20.00.

Den første samling markerede opstarten på Borgerpanel om Dyrevelfærd. Formålet med samlingen var at introducere borgerpanelets medlemmer for hinanden, borgerpanelets arbejdsmetode og proces samt få dem ombord i kerneopgaven. Ved denne første samling arbejdede medlemmerne med de værdier, de ønsker skal være bærende for arbejdet med fremtidens dyrevelfærd.

- **Officiel åbning** ved minister for fødevarer, landbrug og fiskeri Jacob Jensen (V)
- **Introduktion** til formålet, opgaven og borgerpanelets repræsentation og metode
- **Oplæg:** Introduktion til Trilemmaet – Dyrevelfærd, erhvervet og forbrugeren ved professor ved Institut for Veterinær- og Husdyrvidenskab Peter Sandøe
- **Q&A:** Refleksioner i grupper og spørgsmål til professor Peter Sandøe

Anden samling Fremtidens dyrevelfærd

Weekendsamling, lørdag og søndag den 24. og 25. januar 2026, kl. 11.00-20.00 og 09.00-15.00 på Dalum Landbrugsskole og Conferencecenter, Odense.

Formålet med anden samling var at give medlemmerne indblik i, hvad der i dag karakteriserer og rammesætter dyrevelfærden i griseproduktionen, samt at arbejde i dybden med de fordele og ulemper, de oplever ved dyrevelfærden i griseproduktionen i dag. Med afsæt heri arbejdede medlemmerne for første gang med at udpege anbefalinger til fremtidens griseproduktion.

- **Videorundvisning i en grigestald og spørgsmål:** Moderne griseproduktion i dag ved chefforsker Vivi Aarestrup Moustsen, SEGES Innovation, og professor Lene Juul Pedersen, Aarhus Universitet
- **Dialog med eksperter:** Medlemmers spørgsmål ved Jakob Vesterlund Olsen, Københavns Universitet, Lene Juul Pedersen, Aarhus Universitet, og Vivi Aarestrup Moustsen, SEGES
- **Individuelle refleksioner** om baggrundsmaterialets centrale pointer og medlemmernes værdier for fremtidens griseproduktion
- **Introduktion** og arbejde med whole brain-teorien ved Zakia Elvang, We Do Democracy
- **Workshop:** Fordele og ulemper ved griseproduktionen i dag
- **Fremtidsrejse:** Guidet øvelse og fælles refleksion over, hvordan fremtidens grisevelfærd kunne se ud
- **Gruppearbejde:** Bud på løsningstilgange, handlinger og initiativer for fremtidens grisevelfærd og fælles refleksioner om ønsker til ekspertviden

Tredje samling Interessentpanel og skriveværksted

Online samling, torsdag den 26. februar 2026, kl. 17.00-20.00.

Formålet med tredje samling var at inddrage viden fra interessenter i borgerpanelets arbejde. Alle interessenter var inviteret på baggrund af borgerpanelets ønske om yderligere viden på specifikke områder. Først udviklede samlingens medlemmer i grupper spørgsmål til interessentpanelet. Derefter fik vi besøg af interessenter, der besvarede borgerpanelets spørgsmål. Efter interessentpanelet fik medlemmerne muligheden for at indarbejde interessenternes viden i de foreløbige anbefalinger og udpege mulige vidensmangler til næste samling.

- **Interessentpanel:** Spørgsmål og dialog ved repræsentanter fra Anima, Danske Svineproducenter, Styrelsen for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Regenerativ Jordbruger og Økologisk Landsforening
- **Skriveværksted:** Borgerpanelets medlemmer indarbejdede i grupper viden fra interessentpanelet
- **Fælles refleksioner** om ønsket ekspertviden

Fjerde samling

Ekspertoplæg og skriveværksted

Online samling, onsdag den 18. marts 2026, kl. 17.00-20.00.

Formålet med fjerde samling var at inddrage ekspertviden i borgerpanelets arbejde. Først holdt eksperterne et kort oplæg, hvorefter medlemmerne havde muligheden for at få besøg af en ekspert og inddrage eksperternes viden i de foreløbige anbefalinger.

- **Oplæg:** Individuelle ekspertoplæg ved John Thøgersen, professor i økonomisk psykologi ved Aarhus Universitet, Peter Sandøe, professor i bioetik ved Københavns Universitet, Lars Gårn Hansen, professor i miljøøkonomi ved Københavns Universitet, og Lene Juul Pedersen, professor i dyrevelfærd, Aarhus Universitet
- **Skriveværksted:** Borgerpanelets medlemmer fik sparring med eksperterne og indarbejdede i grupper viden fra oplæggene

Femte samling

Fremtidens dyrevelfærd

Weekendsamling, lørdag og søndag den 11. og 12. april 2026, kl. 11.00-20.00 og 9.00-15.00 på Dalum Landbrugsskole og Conferencecenter, Odense.

Formålet med femte samling var at gøre anbefalingsarbejdet færdigt, møde en politiker fra borgerpanelets aftalekreds til en samtale om, hvordan borgerpanelets anbefalinger kan komme ud at leve, indhente sidste ekspertviden og afstemme planen for, hvad der sker, når anbefalingerne overleveres.

- **Skriveværksted:** Videreudvikle og færdiggøre arbejde med anbefalinger
- **Q&A** om politisk arbejde med anbefalinger ved Carl Valentin (SF)
- **Afsluttende ekspertrådgivning:** Medlemmerne havde mulighed for afsluttende input fra professor Mette S. Herskin, Aarhus Universitet, ekstern lektor Søren Stig Andersen, Københavns Universitet, professor Peter Sandøe, Københavns Universitet, og professor Lene Juul Pedersen, Aarhus Universitet.
- **Demokrati Fitness:** Træning i mobilisering ved Rose Steen Mikkelsen, We Do Democracy
- **Galleritur:** Feedback og sparring på anbefalingerne mellem de forskellige grupper samt afstemning blandt borgerpanelets foreslåede anbefalinger
- **Afsluttende blev der nedsat en redaktionsgruppe** til i samarbejde med tredjepartssekretariatet at læse korrektur og krydslæse anbefalingerne. På panelets påbud blev der nedsat en talsgruppe til at arbejde for anbefalingerne gennemslagskraft.

Forelæggelse af anbefalingerne

Overlevering af anbefalingerne til opdragsgiver ved minister for natur og dyrevelfærd Christian Rabjerg Madsen.

Borgerpanel om dyrevelfærd

"Vi er en gruppe almindelige borgere på tværs af hele Danmark. Vi repræsenterer børn og forældre, førtidspensionister og pensionister, ansatte i den offentlige og den private sektor, By-, Land- og Vandkantsdanmark. Tilsammen afspejler vi den danske befolkning på baggrund af alder, geografi, køn og de liv, vi har levet. Vi har forskellige baggrunde, erfaringer og politiske holdninger, og netop det har været vores styrke i borgerpanelet.

I denne rapport får I en repræsentativ gruppe danskeres samlede anbefalinger til, hvordan fremtiden for dansk griseproduktion bør se ud med ansvar for dyrevelfærd, forbrugernes forventninger og erhvervets konkurrenceevne."

Vores anbefalinger til fremtidens dyrevelfærd

- 1** Grisens ret til et naturligt liv
- 2** Mere plads til grise
- 3** Entydig lovgivning og styrket kontrol
- 4** Nedskalering til velfærdsorienteret grisehold
- 5** Attraktiv omlægning af grisehold
- 6** Gør det nemt for forbrugeren at vælge god dyrevelfærd
- 7** Støt uafhængig forskning i fremtidens grisehold
- 8** Reducer miljøbelastningen af grisehold

